

ХМЕЛЬНИЦЬКА ОБЛАСНА РАДА

**ХМЕЛЬНИЦЬКИЙ УНІВЕРСИТЕТ УПРАВЛІННЯ ТА ПРАВА
ІМЕНІ ЛЕОНІДА ЮЗЬКОВА**

ЗАТВЕРДЖЕНО

Рішення вченої ради університету
30 серпня 2024 р., протокол № 2.

Ректор, голова вченої ради університету,
доктор юридичних наук, професор

_____ Олег ОМЕЛЬЧУК

30 серпня 2024 року

м.п.

**РОБОЧА ПРОГРАМА
навчальної дисципліни
«ЛОГІКА»**

**для підготовки на першому освітньому рівні
здобувачів вищої освіти ступеня бакалавра
за спеціальністю 081 Право
галузі знань 08 Право**

м. Хмельницький
2024

РОЗРОБНИК:

Завідувач кафедри філософії, соціально-гуманітарних наук та фізичного виховання,
доктор філософських наук, професор
28 серпня 2024 року

_____ Леонід ВИГОВСЬКИЙ

СХВАЛЕНО

Рішення кафедри філософії, соціально-гуманітарних наук та фізичного виховання
29 серпня 2024 року, протокол № 1.

Завідувач кафедри,
доктор філософських наук, професор
29 серпня 2024 року

_____ Леонід ВИГОВСЬКИЙ

Декан юридичного факультету,
Кандидат юридичних наук, доцент

29 серпня 2024 року

_____ Віктор ЗАХАРЧУК

ПОГОДЖЕНО

Рішення методичної ради університету
29 серпня 2024 року, протокол № .

Перша проректорка, голова методичної ради університету, кандидатка наук з державного управління, доцентка
29 серпня 2024 року

_____ Ірина КОВТУН

ЗМІСТ

Стор.

1.	Опис навчальної дисципліни		3
2.	Заплановані результати навчання		4
3.	Програма навчальної дисципліни		4
4.	Структура вивчення навчальної дисципліни		7
	4.1.	Тематичний план навчальної дисципліни	8
	4.2.	Теми семінарських (практичних, лабораторних) занять	8
	4.3.	Завдання для самостійної роботи студентів	8
5.	Методи навчання та контролю		8
6.	Схема нарахування балів		9
7.	Рекомендована література		9
	7.1.	Основна література	9
	7.2.	Допоміжна література	10
	7.3.	Інформаційні ресурси	10

1. Опис навчальної дисципліни

1.	Шифр і назва галузі знань	– 081 Право
2.	Код і назва спеціальності	– 08 Право
3.	Назва спеціалізації	– спеціалізація не передбачена
4.	Назва дисципліни	– Логіка
5.	Тип дисципліни	– Обов'язкова
6.	Код дисципліни	– 03.081.Б.1
7.	Освітній рівень, на якому вивчається дисципліна	– перший
8.	Ступінь вищої освіти, що здобувається	– бакалавр
9.	Курс / рік навчання	– перший
10.	Семестр	– перший
11.	Обсяг вивчення дисципліни:	
	1) загальний обсяг (кредитів ЄКТС / годин)	– 3 / 90
	2) денна форма навчання:	
	аудиторні заняття (годин)	– 36
	% від загального обсягу лекційні заняття (годин)	– 40
	% від обсягу аудиторних годин семінарські заняття (годин)	– 18
	% від обсягу аудиторних годин самостійна робота (годин)	– 50
	% від загального обсягу тижневих годин аудиторних занять	– 18
	% від обсягу аудиторних годин самостійної роботи	– 50
	% від загального обсягу тижневих годин аудиторних занять	– 54
	% від обсягу аудиторних годин самостійної роботи	– 60
	тижневих годин:	
	аудиторних занять	– 2
	самостійної роботи	– 3

3) заочна форма навчання:	
аудиторні заняття (годин)	– 16
% від загального обсягу	– 17,8
лекційні заняття (годин)	– 10
% від обсягу аудиторних годин	– 62,5
семінарські заняття (годин)	– 6
% від обсягу аудиторних годин	– 37,5
самостійна робота (годин)	– 74
% від загального обсягу	– 82,2
12. Форма семестрового контролю	– екзамен
13. Місце дисципліни в логічній схемі:	
1) супутні дисципліни	– -
2) наступні дисципліни	– О3.081.В.5 Філософія
	– В.081.Б.5.4 Соціологія;
	В.081.Б.6.5 Політологія;
	В.081.Б.8.7 Ораторське мистецтво
14. Мова вивчення дисципліни	– українська.

2. Заплановані результати навчання

<u>Загальні компетентності</u>
ЗК 1. Здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу.
ЗК7. Здатність вчитися і оволодівати сучасними знаннями.
ЗК8.Здатність бути критичним і самокритичним.
<u>Спеціальні компетентності</u>
СК 13. Здатність до критичного та системного аналізу правових явищ.
СК 16. Здатність до логічного, критичного і системного аналізу документів, розуміння їх правового характеру і значення.
<u>Результати навчання</u>
РН 1. Визначати переконливість аргументів у процесі оцінки заздалегідь невідомих умов та обставин.
РН 6. Оцінювати недоліки і переваги певних правових аргументів, аналізуючи відому проблему.
РН 12. Доносити до респондента матеріал з певної правової проблематики доступно і зрозуміло.
РН 19. Пояснювати природу та зміст основних правових явищ і процесів.
РН 20. Виокремлювати і аналізувати юридично значущі факти і робити обґрунтовані правові висновки.

Після завершення вивчення дисципліни здобувач повинен продемонструвати такі результати навчання:
1. Знання <i>(здатність запам'ятовувати або відтворювати факти (терміни, конкретні факти, методи і процедури, основні поняття, правила і принципи, цілісні теорії тощо)</i>
1.1) Визначити предмет, методологію логіки, основні її поняття, категорії та закони;
1.2) Описувати особливості змісту логічних знань різних історичних епох;
1.3) Демонструвати знання теоретичних та методологічних засад логіки, сутність, зміст та її основні принципи;
1.4) Визначити форму і структуру людського мислення, об'єктивні закони побудови думки, сутність теорії аргументації;
1.5) Виявляти суперечності в процесі власного чи чужого мислення, знаходити логічні

помилки в міркуваннях опонента.
2. Розуміння
<i>(здатність розуміти та інтерпретувати вивчене, уміння пояснити факти, правила, принципи; перетворювати словесний матеріал у, наприклад, математичні вирази; прогнозувати майбутні наслідки на основі отриманих знань)</i>
2.1) Класифікувати основні форми абстрактного мислення (поняття, судження, умовивід);
2.2) З'ясувати суть основних формально-логічних законів;
2.3) Передбачати сучасні тенденції розвитку логічних знань;
2.4) Обговорювати, тлумачити і застосовувати логічні закони в процесі набуття юридичних знань;
2.5) Класифікувати вимоги до рівня логічних знань осіб, які займаються юридичною практичною діяльністю.
3. Застосування знань
<i>(здатність використовувати вивчений матеріал у нових ситуаціях (наприклад, застосувати ідеї та концепції для розв'язання конкретних задач)</i>
3.1) Застосовувати знання з логіки для підвищення власної логічної культури;
3.2) Показувати роль та значення логічних знань, які використовуються юристами у практичній діяльності;
3.3) Застосовувати на практиці логічні знання для аналізу чинного законодавства та інших нормативних актів;
3.4) Показувати роль логічних знань для сфери суспільного життя та юридичної практики;
3.5) Застосовувати набуті знання для швидкого і правильного рішення стандартних ситуацій мислення.
4. Аналіз
<i>(здатність розбивати інформацію на компоненти, розуміти їх взаємозв'язки та організаційну структуру, бачити помилки й огріхи в логіці міркувань, різницю між фактами і наслідками, оцінювати значимість даних)</i>
4.1) Аналізувати тенденцію розвитку логічної науки, визначення необхідних знань щодо діяльності в межах конкретної юридичної спеціальності;
4.2) Демонструвати здатність розбивати інформацію на структурні компоненти;
4.3) Аналізувати помилки й огріхи в логіці міркувань;
4.4) Досліджувати форми і структуру мислення.
5. Синтез
<i>(здатність поєднувати частини разом, щоб одержати ціле з новою системною властивістю)</i>
5.1) Здатність поєднувати частини логічних знань разом з метою отримання цілого з новою системною властивістю;
5.2) Поєднувати та використовувати знання з інших дисциплін при вивченні курсу «Логіка»;
5.3) Розробляти тести з основних тем логіки;
5.4) Пояснювати необхідність логічних знань для юридичних спеціальностей;
5.5) Формулювати алгоритми для швидкого і правильного рішення стандартних операцій мислення;
5.6) Пропонувати шляхи для підвищення власної логічної культури шляхом самоосвіти та самовдосконалення.
6. Оцінювання
<i>(здатність оцінювати важливість матеріалу для конкретної цілі)</i>
6.1) Оцінювати значення знань тем з курсу «Логіка» для формування високого рівня логічної культури правника;
6.2) Узагальнювати і пояснювати зміст тем з дисципліни «Логіки»;
6.3) Пояснювати сутність основних категорій, законів тв. форм логічного мислення;

6.4) Аргументувати відмінності між доведенням і спростуванням та теорією аргументації;
6.5) Пояснювати різницю між формальною логікою та діалектичною.
7. Створення (творчість) <i>(здатність до створення нового культурного продукту, творчості в умовах багатовимірності та альтернативності сучасної культури)</i>
7.1) Застосовувати логічні знання в сфері юридичної практики;
7.2) Складати таблиці для порівняльного аналізу основних форм людського мислення;
7.3) Створювати тести до основних тем з курсу «Логіки»;
7.4) Пропонувати власні варіанти вирішення логічних задач.

3. Програма навчальної дисципліни

Тема 1. Предмет і значення логіки

Мислення як предмет вивчення науки логіки. Предмет, функції та значення логіки для пізнавальної діяльності людини та професійної діяльності правників. Мислення і мова. Природна і наукова (штучна мова). Формалізовані мови. Юридична мова.

Чуттєві форми пізнання (відчуття, сприйняття і уявлення). Абстрактне пізнання, його особливості. Основні форми абстрактного мислення (поняття, судження і умовивід). Денотація та смисл слова. Істинність думки і формальна правильність роздумів. Процес формалізації думки. Діалектична і формальна логіка, їх співвідношення.

Основні історичні етапи в процесі розвитку логіки. Традиційний та сучасний етапи розвитку логічних знань. Аристотель як засновник формальної логіки. Схоластична логіка. Вклад у розвиток логіки Ф. Бекона, Р. Декарта, Г. Ляйбніца, І. Канта, Г. Гегеля. Логічна культура особистості. Роль логіки у процесі підвищення культури мислення особистості. Значення вивчення логіки для юридичної практики.

Тема 2. Поняття

Логічні прийоми формування понять (аналіз, синтез, порівняння, абстрагування, узагальнення). Зміст і обсяг поняття, їх взаємозв'язок. Закон оберненого відношення між змістом та обсягом поняття. Характеристика понять за обсягом (пусті та не пусті, загальні та одиничні, реєструючи та не реєструючи, збірні та не збірні) та змістом (конкретні та абстрактні, позитивні та негативні, співвідносні і безвідносні).

Логічні відношення між поняттями (порівнювані і не порівнювані). Логічні операції над поняттями (обмеження і узагальнення понять, поділ поняття, визначення поняття). Опис. Характеристика. Порівняння. Правила явного визначення поняття. Роль понять в науці і професійній діяльності правників.

Тема 3. Судження

Загальна характеристика суджень. Логічна валентність судження. Структура судження: суб'єкт, предикат, зв'язка. Квантор загальності і існування. Види суджень. Атрибутивні судження. Просте і складне судження. Прості судження за характером ознаки, яка представлена предикатом судження (атрибутивні, судження з відношеннями (релятивні), судження існування (екзистенційні)). Види категоричних суджень за якістю (стверджувальні і заперечувальні), за кількістю (одиничні, загальні, часткові), за якістю і кількістю (загальностверджувальні, частково-стверджувальні, загально-заперечувальні, частково-заперечувальні). Виділяючи та виключаючи судження. Розподіленість термінів у атрибутивних судженнях за обсягом. Логічні відношення між атрибутивними судженнями за значенням істини (порівнювані і не порівнювані). Порівнювані судження (сумісні і несумісні). "Логічний квадрат". Складні судження та їх види. Види складних суджень за типом логічних сполучників (кон'юнктивні, диз'юнктивні, імплікативні, еквівалентні). Нестрога (слабка) і строга (сильна) диз'юнкції. Судження із запереченням.

Судження за об'єктивною модальністю (судження можливості судження дійсності, судження необхідності) і судження за логічною модальністю (проблематичні (ймовірні) і достовірні).

Запитання і його роль в юридичній практиці. Види запитань (визначені і невизначені). Логічно коректні запитання. Правила постановки простих і складних запитань. Логічна структура суджень і тлумачення норм права.

Тема 4. Основні формально-логічні закони

Загальна характеристика законів логіки. Закони логіки як тотожно істинні судження. Основні закони логіки.

Закон тотожності як логічна основа всякого твердження і висновку. Суть та зміст закону тотожності. Визначеність і однозначність. Застосування закону тотожності в юридичній практиці.

Закон суперечності, його суть і основна вимога. Поняття логічного і реального протиріччя. Недопустимість логічного протиріччя в об'єктивно-істинній думці. Види суджень, які знаходяться у відношенні суперечності. Логічні помилки, що зумовлені порушенням вимог вказаного закону. Значення знання закону для професійної діяльності юристів.

Закон виключеного третього, його визначення і логічний зміст. Сфера застосування закону. Логічні помилки, що зумовлюються порушеннями закону виключеного третього. Взаємозв'язок двозначної і тризначної логік. Роль виключеного третього в юридичній практиці.

Закон достатньої підстави, його зміст, визначення і логічний сенс. Поняття достатньої підстави. Співвідношення логічної основи і причинного зв'язку явищ і процесів. Логічні помилки, котрі пов'язані з порушенням вимог закону достатньої підстави. Значення знання закону достатньої підстави для професійної діяльності юристів.

Значення формально-логічних законів для юридичної практики.

Тема 5. Умовивід

Загальна характеристика умовиводу. Логічна структура умовиводу (засновки, висновок та логічний зв'язок). Безпосередні умовиводи. Дедуктивні умовиводи. Простий категоричний силізм, його структура (менший, більший засновки і середній терміни). Аксиома силізму. Правила термінів та засновків категоричного силізму. Фігури і модуси категоричного силізму. Особливі правила фігур. Модуси категоричного силізму.

Недедуктивні умовиводи та їх види (індуктивні умовиводи та умовиводи за аналогією). Індуктивний умовивід (повна і неповна індукція). Види неповної індукції (популярна індукція або індукція через простий перелік і наукова індукція). Методи встановлення причинних зв'язків між явищами, (метод єдиної подібності, метод єдиної відмінності, об'єднаний метод подібності і відмінності, метод супутніх змін, метод залишків). Аналогія та її види (аналогія властивостей, аналогія відношень). Аналогія за характером вивідного знання (строга або точна аналогія, нестрога або проста аналогія, помилкова або хибна аналогія). Аналогія права і аналогія закону. Гіпотеза як проблематичне судження про причини і властивості реальної дійсності. Побудова гіпотези (версії) та основні етапи її розвитку. Значення умовиводів для юридичної практики.

Тема 6. Логічні основи теорії аргументації

Поняття про аргументацію. Поняття доведення. Її структура (теза, аргументи, демонстрація) та види (пряме та непряме). Види непрямого доведення (апагогічне та розділове). Спростування, його структура (теза, аргументи, демонстрація). Спростування тези фактами, шляхом доведення істинності нової тези, шляхом виведення з неї наслідків, що суперечать дійсності. Спростування аргументів (встановлення їх хибності, недостатності відносно тези, виявлення сумніву в їх істинності, в надійності джерела аргументів).

Правила доведення і спростування (правила і помилки стосовно тези, правила і помилки стосовно аргументів, правила і помилки стосовно демонстрації). Поняття про паралогізми, софізми, логічні парадокси та антиномії. Роль доведення та спростування в професійній діяльності правників.

4. Структура вивчення навчальної дисципліни

4.1. Тематичний план навчальної дисципліни

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин											
	Денна форма						Заочна форма					
	усього	у тому числі					усього	у тому числі				
л		п	лаб	інд	с.р.	л		п	лаб	інд	с.р.	
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
Тема 1. Предмет і значення логіки	13	2	2	-	-	9	13	1	1	-	-	11
Тема 2. Поняття	17	4	4	-	-	9	17	2	1	-	-	14
Тема 3. Судження	17	4	4	-	-	9	17	2	1	-	-	14
Тема 4. Основні формально-логічні закони	13	2	2	-	-	9	13	2	1	-	-	10
Тема 5. Умовивід.	17	4	4	-	-	9	17	2	1	-	-	14
Тема 6. Логічні основи теорії аргументації	13	2	2			9	13	1	1	-	-	11
Усього годин	90	18	18			54	90	10	6	-	-	74

4.2. Аудиторні заняття

4.2.1. Аудиторні заняття (лекції, семінарські (практичні) заняття) проводяться згідно з темами та обсягом годин, передбачених тематичним планом.

4.2.2. Плани лекцій з передбачених тематичним планом тем визначаються в підрозділі 1.2 навчально-методичних матеріалів з дисципліни.

4.2.3. Плани семінарських (практичних) занять з передбачених тематичним планом тем, засоби поточного контролю знань та методичні рекомендації для підготовки до занять визначаються в підрозділі 1.3 навчально-методичних матеріалів з дисципліни.

4.3. Самостійна робота студентів

4.3.1. Завдання для самостійної роботи студентів та методичні рекомендації до їх виконання визначаються в підрозділі 1.4. навчально-методичних матеріалів з дисципліни.

5. Методи навчання та контролю

Під час лекційних занять застосовуються:

- 1) традиційний усний виклад змісту теми;
- 2) слайдова презентація.

На семінарських та практичних заняттях застосовуються:

- дискусійне обговорення проблемних питань;
- вирішення ситуаційних завдань;
- повідомлення про виконання індивідуальних завдань;

- складання окремих видів документів.

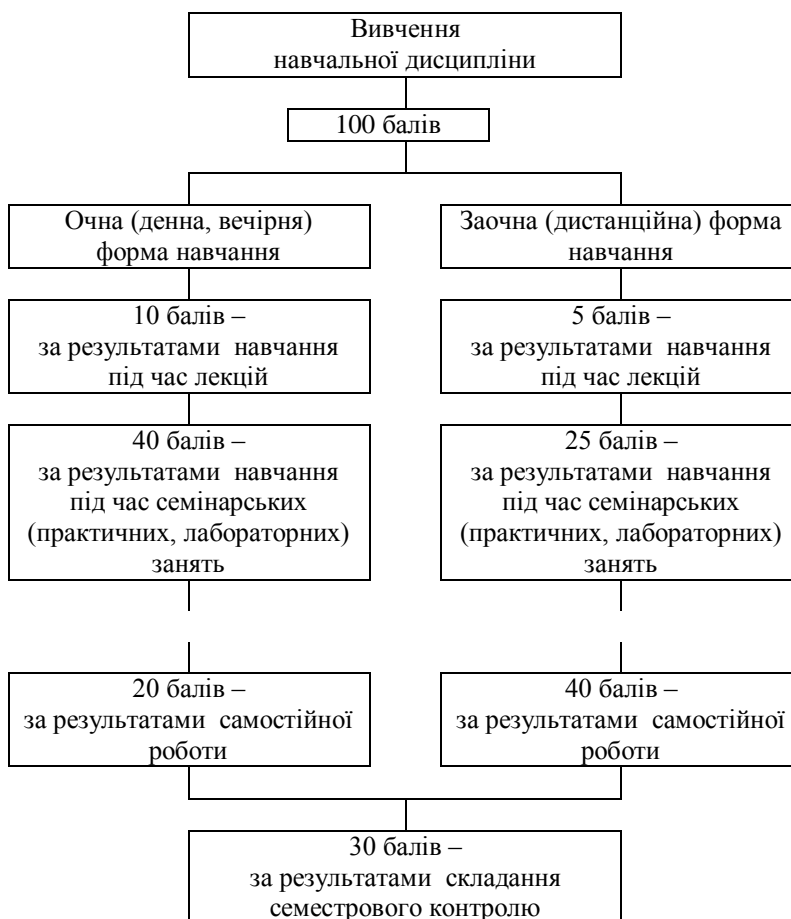
Поточний контроль знань студентів з навчальної дисципліни проводиться у формах:

- 1) усне або письмове (у тому числі тестове) бліц-опитування студентів щодо засвоєння матеріалу попередньої лекції;
- 2) усне або письмове(у тому числі тестове) опитування на семінарських заняттях;
- 3) виконання поточних контрольних робіт у формі тестування;
- 4) захист підготовленого звіту про виконання ІНДЗ;
- 5) складання окремих видів документів за ситуаційними завданнями;
- 6) захист підготовленого публічного виступу.

Підсумковий семестровий контроль проводиться у формі усного екзамену. Структура екзаменаційного білету включає три теоретичних питання.

6. Схема нарахування балів

6.1. Нарахування балів студентам з навчальної дисципліни здійснюється відповідно до такої схеми:

6.2. Обсяг балів, здобутих студентом під час лекцій з навчальної дисципліни, обчислюється у пропорційному співвідношенні кількості відвіданих лекцій і кількості лекцій, передбачених навчальним планом, і визначається згідно з додатками 1 і 2 до Положення про організацію освітнього процесу в Хмельницькому університеті управління та права.

7. Рекомендовані джерела

7.1. Основні джерела

1. Виговський Л.А. Логіка: Навчальний посібник для студентів юридичних спеціальностей. Хмельницький : Хмельницький університет управління та права, 2012. 214 с.
2. Войтенко Д.О., Качурова С.В., Невельська-Гордєєва. Логіка в запитаннях і відповідях. Київ : Право, 2019. 126 с.
3. Данильян О.Г. Логіка. Київ : Право, 2022. 220 с.
4. Жеребкін В.Є. Логіка: підр. 5-те вид., стер. Київ : Знання, КОО, 2002. 255 с.
5. Тофтул М.Г. Логіка: підр., 2-ге вид., доповн. Київ : ВЦ «Академія», 2008. 400 с.
6. Щербина О.Ю. Логіка для юристів: Курс лекцій. Вид. 2-ге, доп. і перероб. Київ : Юридична думка, 2004. 264 с.

7.2. Допоміжні джерела

1. Бондар Т.І. Логіка: хрестоматія. Київ : Ліра До, 2022. 366 с.
2. Гегель Г.Ф.В. Наука логіки. Енциклопедія філософських наук. Мала логіка. Київ : Ліра До, 2023. 372 с.
3. Конверський А.Є. Традиційна логіка. Київ : ЦУЛ, 2019. 452 с.
4. Павленко Ж. Логіка: практикум для розв'язання тестів на загальні компетентності. Київ : Юрінком Інтер, 2024. 268 с.
5. Хоменко І.В. Логіка. Теорія та практика. Київ : Центр навчальної літератури, 2019. 400 с.

7.3. Інформаційні ресурси

1. Книжкова палата України імені Івана Федорова // <http://www.ukrbook.net/>
2. Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського, електронні фахові видання // www.nbuv.gov.ua/
2. Національна парламентська бібліотека України // <http://www.nplu.org/>